

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ „ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”**

Кафедра економіки, маркетингу та підприємництва
(назва кафедри)

СИЛАБУС

Навчальний компонент «**Економіка галузевих комплексів**»
(назва дисципліни)

для другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

ОПП «Економіка»

1. Назва дисципліни:

Економіка галузевих комплексів

2. Код дисципліни.

[Економіка_маг_дфн_21].[2.1.1]

3. Тип дисципліни.

Обов'язкова

4. Рік (роки) навчання.

1-й

5. Семестр / семестри.

1-й

6. Кількість кредитів ECTS.

6,0

7. Відомості про викладача (викладачів).

Колосов Андрій Миколайович – професор кафедри економіки, маркетингу та підприємництва, доктор економічних наук, професор; e-mail: tn.kolosov@gmail.com. Є автором багатьох наукових статей і навчально-методичних посібників з підприємництва.

8. Мета вивчення дисципліни (в термінах результату навчання й компетенції).

Метою навчальної дисципліни «Економіка галузевих комплексів» є навчити студентів принципам та методології визначення галузевих комплексів, їхнього місця в єдиному господарчому комплексі України, складу основних підприємств та організацій, їхньої економічної характеристики. Ознайомити студентів з методами оцінювання економічного потенціалу галузевих комплексів, факторами впливу на їхню економічну ефективність та з перспективами подальшого розвитку.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є галузеві закономірності функціонування економічних комплексів та основи їх економіки

Основним завданням навчальної дисципліни «Економіка галузевих комплексів» є прищепити студентам навички практичного використання економічних знань стосовно діяльності галузевих комплексів при вирішенні різноманітних завдань у діяльності окремих підприємств і організацій та адміністративних утворень, набуття компетентностей щодо використання теоретичних знань у практичній діяльності фахівця-економіста.

Навчальна дисципліна забезпечує формування ряду загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК3. Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки.

СК4. Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, методи та прийоми дослідження економічних та соціальних процесів, адекватні встановленим потребам дослідження.

СК5. Здатність визначати й ураховувати ключові тренди світової економіки, соціально-економічного і людського розвитку та використовувати відповідні моделі.

СК8. Здатність оцінювати можливі ризики та соціально-економічні наслідки управлінських рішень з урахуванням ефекту міжгалузевого та міжрегіонального розвитку.

СК10. Здатність до розробки сценаріїв і стратегій розвитку соціально-економічних систем локального та регіонального рівнів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент спеціальності 051 «Економіка» повинен показати певні програмні результати, а саме:

ПРН1. Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем.

ПРН5. Проводити міждисциплінарні та комплексні фахові дослідження й дотримуватися принципів академічної доброчесності.

ПРН8. Збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань.

ПРН10. Застосовувати сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення у соціально-економічних дослідженнях та в управлінні соціально-економічними системами.

ПРН13. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень з урахуванням ефекту міжгалузевих і міжрегіональних відносин.

9. В процесі викладання дисципліни використовуються наступні методи оцінювання:

Словесні, наочні.

Командні (групові).

Практичні

Проектні.

Індивідуальні.

Дослідницькі, проблемно-пошукові.

10. Зміст освітнього компоненту.

№	Змістовні модулі та їхня структура	Денна форма навчання			
		загальна кількість	лекції	практичні заняття	самостійна робота
Модуль 1. Народного господарський комплекс України та характеристика його основних галузей					
1	Поняття народного господарського комплексу України та принципи виокремлення його галузей та галузевих комплексів	22	2	2	18
2	Загальна характеристика галузей та галузевих комплексів (ГК) в Україні	23	4	4	15
3	Оцінювання, облік та вимірювання економічних показників галузевих комплексів в Україні	22	4	4	14
4	Економічні проблеми функціонування й розвитку галузевих комплексів в Україні.	23	2	2	19
	Загальна кількість годин	90	12	12	66
Модуль 2. Економіка окремих галузевих комплексів					
5	Економіка паливо-енергетичного комплексу (ПЕК) України. Формування енергоринку України	22	2	2	18
6	Особливості економіки житлово-господарського комплексу (ЖКТ) України	22	2	2	18
7	Економіка металургійного, машинобудівного, транспортного і будівельного галузевих комплексів України	22	4	4	14
8	Основи економіки сільськогосподарського комплексу України.	24	4	4	16

	Загальна кількість годин	90	12	12	66
	ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН	180	24	24	90

11. Список рекомендованої навчальної літератури.

Основна навчальна література

1. Вашків О. Економіка галузевих ринків. Опорні конспекти лекцій. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль-2017. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/24579/1/02%20%D0%9E%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BD%D1%96%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%20%D0%95%D0%93%D0%A0.pdf>
2. Географія промислових комплексів: Підручник. Затверджено МОН / Іщук С.І., Гладкий О.В. К.: ЦНЛ, 2011. 375 с.,
3. Данилишин Б. М., Чернюк Л. Г., Фащевський М. І. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика / За ред. проф. Данилишина Б. М. Черкаси: ЧДТУ, 2006. 315 с.
4. Завадських Г. М. Регіональна економіка. Навчальний посібник Рекомендовано Міністерством освіти і науки України. Херсон ОЛДІ-ПЛЮС 2015. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/4286/1/%D0%97%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85%20%D0%93%D0%9C%20%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%83%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5.pdf>
5. Загальний класифікатор «Галузі народного господарства України». № 21 від 24.01.94 р. Затверджено наказом Міністерства статистики України від 24.01.1994 (із доповненнями). Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0021202-94#Text>
6. Іщук С.І. Розміщення продуктивних сил (Теорія, методи, практика). Вид. 4-е, доп. К.: Європ. ун-т, 2002. 210 с.
7. Клиновий Д. В., Пепа Т. В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України: Навч. посіб. / За наук. ред. Л. Г. Чернюк. Київ: Центр навч. л-ри, 2006. 728 с.
8. Колосов А.М. Комплекс лекцій і завдань для практичних робіт з дисципліни «Економіка галузевих комплексів». 2021. Moodle системи дистанційного навчання ЛНУ імені Тараса Шевченка.
9. Леховіцер В.О. Особливості розвитку машинобудівної галузі в сучасних умовах. Ефективна економіка 2016. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4974>.
10. Петрига О.М. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Навч.-метод. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 302 с.
11. Стратегія економічного і соціального розвитку України (шляхом європейської інтеграції). / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін. НІСД, Інст. екон. проноз. НАН України Київ: ІВЦ Держкомстату України. 2004. 416 с.
12. Червяков І.М. Вдосконалення системи управління регіональними промисловими комплексами. Ефективна економіка. 2011. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3853>.

Додаткова література

13. Глобальне переформатування світової економіки: причини, тенденції. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/701>.
14. Завальнюк С.О. Оцінка факторів ризику та стимулів інвестування розвитку ПЕК. Економічні проблеми регіонів і галузевих комплексів. Серія: Економіка та підприє-

мництво, 2015 р., № 1 (82). С. 28-32. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2015/1_2015/7.pdf.

15. Кен Хитер. Экономика отраслей и фирм. М.: Финансы и статистика, 2004. 480 с. URL: <https://rozetka.com.ua/7738587/p7738>.

16. Колосов А. Тайна формулы цены газа в Украине раскрыта. По той бік діалогу. 24 СІЧ. 2021 р., 12:31:59. URL: <https://dialogueparty.site/article/view/tayna-formuly-ceny-gaza-v-ukraine-raskryta/>.

17. Колосов А.М. Актуальне з економіки та управління в Україні. Монографія-есе. ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ. 2021. 197 с. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7674>

18. Колосов А.М., Чеботарьов В.А., Суворов М.В. Актуалізація формування кластеру відновлювальної енергетики в умовах зміни тарифних трендів. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 2(56). С. 4-9. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/158389>

19. Обсяги експорту-імпорту товарів за регіонами України у 1 півріччі 2017 року / Держстат України. URL.: <http://www.ukrstat.gov.ua> .

20. Прокопюк А. Галузеві структурні зрушення як чинник економічного зростання регіону. *Регіональна економіка* 2016, №3. С. 55-62. URL: http://re.gov.ua/re201603/re201603_055_ProkopiukA.pdf

Інформаційні ресурси

21. Виробництво основних видів промислової продукції у 2011-2020 роках. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/pr/prm_ric/prm_ric_u/vov2005_u.html.

22. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

23. Економічний огляд металургійної галузі України. РЕЙТИНГ. Бізнес в офіційних цифрах. 7 Листопада 2019. URL: <https://rating.zone/ekonomichnyj-ohliad-metalurhijnoi-haluzi-ukrainy/>

24. Соціально-економічне становище Луганської області у січні-жовтні 2020 року. Головне управління статистики у Луганській області. URL: http://lg.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/publ/2020/soc_ek1020.php.htm.

12. Технічні вимоги до комп'ютерного та іншого технічного обладнання, яке забезпечує навчальний процес:

Мультимедійний проектор.

Доступ до Інтернет.

Освітній портал (do.luguniv.edu.ua).

Локальна мережа WI-FI.

Комп'ютери без особливих вимог.

Комп'ютер без особливих вимог.

Програмне забезпечення: ОС Windows, Офісний пакет Microsoft Office.

13. Технології викладання та атестації.

Діяльність студента: самостійне опанування теоретичного матеріалу (робота з навчально-методичною літературою, пошук та аналіз інформації в мережі Інтернет, цифрові методи навчання); виконання практичних завдань та участь у дискусії на практичному занятті; тестування на практичному занятті.

14. Поточний контроль: дві письмові КМР.

15. Форма семестрового контролю: залік.

16. Критерії оцінювання (у %).

Семестрову рейтингову оцінку розраховують, виходячи з критеріїв:

- письмові модульні контрольні роботи – 40%;
- результати роботи на практичних заняттях – 50%;
- самостійна робота – 10%.

17. Мови викладання.

Українська.

18. Навчальний контент для проведення практичних робіт

До теми 1. Відповіді письмово на питання:

1) Виходячи з того, що галузь – це сукупність виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові або подібні види виробничої діяльності, наведіть декілька прикладів підприємств, що належать до однієї галузі.

2) Надайте приклади 3-4-х галузей *матеріального виробництва*, які створюють, відновлюють, знаходять матеріальні блага (продукцію, енергію, природні ресурси), а також продовжують виробництво у сфері реалізації.

3) Надайте приклади 2-3-х галузей *нематеріального виробництва* (або *невиробничої сфери*), що не утворюють матеріальне виробництво.

4) Викладіть ваше розуміння суті Територіально-виробничого комплексу (ТВК).

Надайте 1-2 приклади ТВК, у тому числі у вигляді промислових центрів, вузлів, районів. Охарактеризуйте, чи є ТВК, що ви привели, монопродуктовими чи поліпродуктовими?

5) Що, на вашу думку, означає термін *інфраструктура* стосовно діяльності певної галузі господарства країни.

6) Надайте приклади підприємств і організацій, які, на ваш погляд, належать до інфраструктури таких галузей народного господарства як: промисловість, торгівля, освіта.

До теми 2. Надати характеристику одного з наступних галузевих комплексів: промисловість, сільське господарство, житлово-комунальне господарство за наданим переліком ознак.

До теми 3. Вирішення задач щодо оцінювання, обліку та вимірювання економічних показників галузевих комплексів в Україні за наданими даними.

До теми 4. Сформулювати сучасні проблеми стану і розвитку будь-якого галузевого комплексу за вільним вибором.

До теми 5. Обґрунтувати напрями виправлення становища на енергетичному ринку України з метою стримування зростання тарифів на енергоресурси.

До теми 6. Вирішення задач обґрунтування ціни газу і тарифів ЖГК за приведеною моделлю і наданими даними.

До теми 7. Розрахунки економічних показників галузевих комплексів в Україні.

До теми 8. Вирішення економічних задач у виробництві і торгівлі в межах сільськогосподарського комплексу України.

19. Навчальний контент для організації самостійної роботи

Теми для самостійного вивчення.

1. Ознайомлення з динамікою основних економічних показників народногосподарського комплексу України.

2. Порядок формування галузей та галузевих комплексів в Україні.

3. Економічні показники галузевого використання: ВВП галузі, рентабельність продукції галузі, фондівіддача, рентабельність основних фондів, продуктивність праці, рівень завантаження основних фондів – методи формулювання й рахування.

4. Причини виникнення економічних проблем функціонування галузевих комплексів в Україні.

5. Основні риси формування енергоринку в Україні.

6. Основи функціонування й структура житлово-господарського комплексу України.
7. Особливості функціонування й розвитку металургійного, машинобудівного, транспортного і будівельного галузевих комплексів України.
8. Напрямки розвитку сільськогосподарського комплексу у зв'язку із введенням вільного обороту земель сільськогосподарського призначення.

20. Проведення поточного і підсумкового контролю

Список питань по темах

Тема 1. Поняття народногосподарського комплексу (НГК) України. Види діяльності, що не включені в НГК України. Ознаки включення діяльності до НГК. Склад НГК і його ознаки. Поняття галузі, як складової НГК. Поняття галузевого комплексу. Принципи виокремлення галузей. Формування галузей за ознакою єдності сировини. Формування галузей за ознакою єдності готової продукції. Формування галузей за ознакою єдності технологій. Суб'єкти управління народногосподарським комплексом України. НГК. Організація управління галузевими комплексами в Україні. Просторова характеристика НГК. Поняття територіально-промислового комплексу (ТПК) і територіально-економічного комплексу (ТЕК). Приклади ТПК і ТЕК в Україні. Регіональна структура НГК України. Рейтинги областей України за ознаками розвитку НГК.

Тема 2. Галузева структура народногосподарського комплексу. Поняття великих і звичайних галузей. Склад основних галузей економіки України. Взаємовідносини галузей і галузевих комплексів. Поняття інфраструктури галузевого комплексу (ГК). Економіка ГК у складі економіки країни. Економіка ГК як напрям економічної науки. Склад основних галузей економіки України. Поняття виробничих і невиробничих галузей. Принципи фінансування діяльності ГК. Бюджетне фінансування ГК. Фінансування ГК в умовах реформи адміністративно-бюджетної децентралізації. Структура ГК за формами власності. Принципи проведеної приватизації і її наслідки в галузях економіки України. Характеристик галузевих комплексів України за рівнем науково-технічного прогресу. Експортно-імпортна характеристика галузевих комплексів.

Тема 3. Порядок обліку діяльності галузей в Україні. Принципи і мета оцінювання ГК. Загальні і об'ємні показники ГК та їх значення. Оцінювання вартості основних фондів ГК. Ступень використання основних фондів в ГК. Балансова оцінка вартості підприємств ГК. Ринкові методи оцінювання вартості підприємств ГК. Чисельність працюючих у ГК. Демографічні особливості ГК. ГК як чинник внутрішньої міграції населення. Мета порівняння показників ГК між собою. Мета порівняння ГК України із зарубіжними. , обліку та вимірювання економічних показників галузевих комплексів в Україні. Економічні показники ГК. Внутрішній валовий продукт (ВВП) галузі. Склад економічних елементів, врахованих ВВП. Особливості вирахування ВВП галузевого комплексу. Взаємозв'язок показників «ВВП», «додана вартість» та «чиста продукція». Оцінювання продуктивності праці в ГК. Грошові та натуральні показники продуктивності праці в ГК. Фондовіддача, її економічна суть та способи вимірювання. Рентабельність продукції ГК. Економічна доцільність інвестування в розвиток ГК.

Тема 4. Загальна характеристика ГК України. Проблеми науково-технічного розвитку ГК. Особливості ГК, працюючих на експорт. Проблеми модернізації ГК. Проблеми державного управління галузевими комплексами. Проблеми олігархізації ГК в Україні. Корпорації та їх види в ГК України. Приклади найкрупніших корпорацій. Проблеми діючого порядку адміністрування податку на додану вартість (ПДВ). Монополізація в ГК. Залежність ГК від вартості енергоносіїв. Проблема малої частки доданої вартості продукції ГК. Інвестування і розвиток ГК. Обмеженість ринків ГК України. Проблеми розірваності економічних зв'язків ГК через конфлікт в Донбасі..

Тема 5. Склад і загальна структура паливо-енергетичного комплексу (ПЕК) України. Галузі ПЕК. Державне управління ПЕК. Вугільна промисловість. Роль вугільної про-

мисловості в ланцюгу вироблення електроенергії. Склад і структура вугледобувного комплексу (ВДК) України. Ситуація в ВДК у зв'язку із збройним конфліктом в Донбасі. Державне регулювання економіки ВДК. Витрати і ціноутворення в вугільній промисловості. Планово-збиткові ціни в ВДК і державні дотації. Склад і структура комплексу генерації електроенергії: атомні електростанції (АЕС), теплові (ТЕС), гідравлічні (ГЕС) та станції генерації з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) («зелена електроенергія»). Собівартість електроенергії по видах генерації. Причини низької собівартості атомної та гідравлічної електроенергії. Регулювання собівартості теплової електроенергії ціною вугілля. Особливості економіки «зеленої електроенергії». Поняття «зеленого тарифу» та причини його підтримки на високому рівні. Основні риси формування енергоринку України. Склад і структура газодобувного (ГДК) комплексу України. Обсяги і напрями споживання газу в Україні. Принципи формування ціни газу власного виробництва і закупівельного з-за кордону. Структура і роль газорозподільчої мережі. Структура формули ціни газу.

Тема 6. Склад і структура житлово-господарського комплексу (ЖГК) України. Основи реформування ЖГК. Статус і економічні задачі ОСББ. Економічні особливості централізованого і власного опалення. Перелік та рівень тарифів послуг в сфері ЖГК. Роль тарифів на енергоресурси в ціноутворенні на послуги ЖГК. Політика держави в формуванні тарифів на послуги ЖГК. Інфраструктура системи ЖГК. Мережа тепlopостачальних підприємств. Мережа газопостачальних підприємств. Внутрішні розподільчі мережі. Проблеми власності підприємств енергорозподільчої мережі. Призначення й порядок адміністрування субсидій на покриття витрат на послуги ЖГК.

Тема 7. Загальна характеристика металургійного комплексу (МК). Експортне значення МК. Стан МК в результаті збройного конфлікту. Підстави цінової конкурентоздатності продукції МК на світових ринках. Форми власності в МК. Загальна характеристика машинобудівного комплексу України (МБК), його галузева структура. Причини занепаду окремих галузей і підприємств МБК. Звичайний порядок калькулювання собівартості продукції. Рентабельність машинобудівного виробництва. Роль інвестицій в розвитку МБК. Поняття локалізації в МБК. Загальна характеристика транспортного комплексу (ТК) України. Види транспорту в Україні. Особливості фінансування великого будівництва. Загальна характеристика залізничного комплексу України. Укрзалізниця і її інфраструктура. Особливості ціноутворення тарифів вантажного і пасажирського перевезень. Особливості існування будівельного комплексу (БК) України. Об'єкти житлового і промислового будівництва. Система інвестування житлового будівництва.

Тема 8. Загальна характеристика сільськогосподарського комплексу (СГК) України. Експортне значення СГК. Структура власності підприємств СГК. Форми ведення бізнесу в СГК. Державна підтримка сільськогосподарського виробництва. Форми ведення бізнесу в СГК. Стимулювання малого бізнесу і фермерського господарства. Особливості оподаткування податком на додану вартість в СГК. Ринкові чинники економічного стану виробників продукції СГК. Структура витрат в СГК. Особливості ціноутворення на продукцію СГК. Особливості розвитку СГК в умовах законодавчо сформованого вільного обороту земель сільськогосподарського призначення. Особливості оренди та продажу земель.

Більш детальна інформація за посиланням: <http://do.luguniv.edu.ua>